

MES'ÛL

"Ölene kadar mes'ûlsün gönül bağı kurduğun her şeyden."

BAHADIR YENİŞEHİRLİOĞLU YAZMAK YAŞAMAKTIR

HASAN ÇELEBİ İSTANBUL HATTI

M. HADİ DURAN İSTANBUL TAVRI

MÜJDAT ULUÇAM

BİR ÜNİVERSİTE OLARAK İSTANBUL

AYDIN HIZ

İNSANIN İNSANDA SINANDIĞI ROMAN: HANNE

BÜNYAMİN AYÇİÇEĞİ

İSTANBUL TÜRKÇESİ

Istanbul Türkçesi

Bünyamin Ayçiçeği

*Yunus ki süt dişleriyle Türkçenin,
Ne güzel biçmişti gök ekinini.*

Cemal Süreya

Binlerce yıldır farklı coğrafyalarda hüküm süren Türkçe, dolaştığı sarp dağların yalçın sesini aksettirmekteydi. At sırtında dağlar tepeler aşan, yaylaklardan kışlaklara durmaksızın koşan Avşarlar, Kayılar, Yazırlar,...; gün gelecek Anadolu'yu yurt edinecekti. Hz. Peygamber'in müjdesinin peşinden maviliklere at süren Sultan Mehmet, "en güzel komutan" unvanıyla İstanbul'u Müslüman Türk yurdu yapacaktı. Her şey ihtiyaçtan doğar. Dağınık vaziyetteki boyları derleyip toparlayan ve artık "devlet-i aliyye" olan Osmanoğulları, coğrafyadaki hâkimiyet alanını genişlettiği gibi dildeki gelişmeyi ve genişlemeyi de tesis etmek zorundaydı.

Şairlerin şiirlerini topladıkları kitaba "Divan" denir. Otuz altı Osmanlı padişahının hemen hemen hepsi şiir yazmış, bir kısmı da divan tertip etmiştir. Cihâna hükmeden sultanlar, sözün de sultanıdır. İlk Divan sahibi padişah Fatih Sultan Mehmet Hân Hazretleri'dir ki mahlası yani şairlik adı "Avnî"... Yahya Kemal, Türkçe ağızda annemin ak sütü gibidir, der. Türkçeyi ağızda anasının ak sütü gibi tertemiz, dupduru kullanan büyük komutan Fatih, kıtalara hükmettiği gibi şiire de hükmeder. Kıtaların üstünde bembeyaz bulutlar aktıkça Türkçe de şeffaflaşır da şeffaflaşır, incelir de incelir... Orta Asya'dan Balkanlara uzanan topraklar üstünden akıp gelen sesler, söyleyişler İstanbul'da buluşur.

Yüzyıllar yüzyılları kovalar... Herkesin hayranlıkla bahsettiği bir "İstanbul Türkçesi"yle karşılaşırız. Evet, İstanbul değil İstanbul... Çünkü hiçbir gerçek İstanbullunun ya da bu işi bilenlerin "İstanbul" demediğini hatırlatmak isterim. Münir Nûreddin Selçuk'tan, "Sana dün bir tepeden baktım aziz İstanbul" şarkısını dinleyerek bu "ses"i duyabilirsiniz. İşte bu "bizim sesimiz"i Atilla İlhan, şöyle tarif etmişti:

"Bin senenin derinliklerinden süzüle süzüle gelen bu ses hangi sestir tahmin edebilir misiniz? Ezandaki, Mevlitteki, Mohaç karargâhı ya da Viyana Muharasası'ndaki mehterandan dağılan, ya da ninelerin söylediği ninnilerle Ramazan davulcularının beyitleriyle Karagöz'le Hacivat'ın meselleri, meddahların taklitleri ve âşıkların üç telli sazıyla içimize sindirdiği o ses ki Türk kulağı onu dakikasında tanır, dakikasında özdeşleşir onunla."

"Türkçeyi ağızda anasının ak sütü gibi tertemiz, dupduru kullanan büyük komutan Fatih, kıtalara hükmettiği gibi şiire de hükmeder."

Bu ses, Nedim'in beytinde haddeden geçip süzüldüğü gibi süzülerek İstanbul sesini meydana getirmişti:

*Haddeden geçmiş nezâket yâl ü bâl olmuş sana
Mey süzülmüş şîşeden ruhsâr-ı âl olmuş sana*

Nezâketin imkansız başarıp haddeden geçerek sevgiliye boy pos olduğu gibi Türkçe de binlerce yılda bozkırları aşarak İstanbullu hanımların, beylerin, şâirlerin dillerinde süzülmüş, incelmış, mehtâbın su üstündeki pırıltısı gibi dokunulmayan lâkin gümüşten saflığıyla hissedilen bir hâl almıştı.

Burada benim kastetmeye gayret ettiğim şey, "yaklaşık beş yüz yıldır Anadolu'da ve bilhassa Osmanlı sahasında gelişen ortak yazı dili"nden ziyâde eski bir İstanbullunun konuşma lisânıdır. Eskiden İstanbul ağızının en güzel konuşulduğu yer Aksaray ve Fatih civarı kabul edilirdi. Yani İlahiyat Fakültemizin etrafı... (bu üç nokta en uzun sessizliği ifade için kesretten kinâyedir) Mehmet Âkif en güzel Türkçeyi İstanbul'un yerli hanımlarının konuştuğunu nakleder.

Bugün bu "ses"i maalesef duyamıyoruz, sadece bu sese şâhit olmuş nâdir kulakların naklettiklerini biliyor, buna özenerek ara sıra konuşmaya gayret edenleri işitebiliyoruz.

Bir kez daha hatırlatmak isterim, bu bir yazı dili değil konuşma lisânıdır. Telaffuzdaki estetik bazı kıvraklıklarla, yumuşamalarla, sert köşelerin törpülenmesiyle meydana gelmiş bir söyleyiş tarzıdır. Ve de Mehmet Âkif'in dediği gibi ekseriyâ hanımların ağızdan İstanbullu kulaklara dökülmekte idi. Sınırlı sayıdaki kaynaklardan istifadeyle bazı örneklerini vermeye gayret edelim.

Mesela eski İstanbul'da gezerken; diyelim ki Bâb-ı Âlî yokuşundan tırmanırken ya da Beyoğlu'nda tenezzühe çıktığınız vakit "gideyim, geleyim, gitmeyeyim, gelmeyeyim" şeklinde yazdığımız fiilleri bir İstanbullunun ağzından temiz Türkçe olarak asla duyamazdınız. Bunun yerine bir kâideye tabi olmaksızın tecrübî şekilde bilinen haliyle, incelme esasına dayalı olarak kelimelerin "gidîm, gelîm, gitmîm, gelmîm" şeklinde telaffuz edildiğini işitirdiniz. Aynı şekilde "gideceğim, geleceğim, kalacağım" keskinliği yerine; gidicîm, gelicîm, kalıcîm telaffuzu kulağınıza çalınırdı. Şimdi nâdiren eski Türk filimlerinde duyduğumuz siyah-beyaz bir sestir bu. Bir İstanbullu "yalnız" kalmaz "yannız" kalır. Aynen "yanlış" yapmayıp da "yanniş" yapacağı gibi. "Şunlar, bunlar, onlar" derken n'den l'ye geçişteki zorluğu İstanbullu sevmez. Bu sebeple "şunnar, bunnar, onnar" derdi.

Eskilerden nakledildiğine göre, Beylerbeyi'nde vapurlar kimi zaman yolcuların teşrifatı sebebiyle bir türlü kalkmaz bilmezmiş: "Aman efendim siz buyrun. Hayır, lütfen siz buyrunuz, recâ ederim siz..." Bahsettiğimiz Türkçe işte o dönemlerde yaşamış ve maalesef çoktan salâsi okunarak tekfin ve teşhiz işlemleri tamamlanıp namazı kılınmıştır.

O günleri romanlarında okuduğumuz Hâlîde Edip şöyle söyler: İstanbullu her şeye lâkayd kalabilir, fakat güzel şivesini bozan kim olursa olsun, ona yabancı gibi bakar. Nesli münkariz olmuş İstanbulluları şimdilerde bulmak mümkün değil. O halde bu "ses"i sokaklarda işitmek artık imkansız; ama en azından güzel Türkçeyi okumak, okurken bu sesi hayal etmek her zaman mümkün. Yahyâ Kemâl, Nihâd Sâmi, Sâmiha Ayverdi ve soyisini İstanbul Türkçesiyle telaffuz edersek Ahmed Hamdi Tampınar'ın eserleri şükür ki elimizde.

Yahyâ Kemal'in şu şiirini Perihan Altındağ'dan dinlerseniz eski İstanbul'un esintisi ruhunuzu okşayacak, velhâsıl o rûyânın bir yerlerde sizi beklediğini fark edeceksiniz:

*Körfezdeki dalgın suya bir bak göreceksin,
Geçmiş gecelerden biri durmakta derinde.
Mehtâb, iri güller ve senin en güzel aksin,
Velhâsıl o rûyâ duruyor yerli yerinde.*

Çizer: Ayşe Türel

Bir Gençlik

Maşide Betül Alici

Zamanı, mekânı, cânı, cânânı emanet şuuruyla yaşama gayretinde olan bir gençlik. Yaşadığımız yüzyılda dillere pelesenk olan "Gençlik ölüyor" naralarını sık duymaktayız. Gençler çağın getirdikleriyle reel dünyadan sanal aleme kaymış olabilir. Ancak şunu unutmamak gerekir ki bizim mayamızda ezelden gelen zorda olana, yolda kalana, canı yanana yüz çevirmek yoktur. Bunun örneklerini son birkaç yıl içerisinde defaatle görmekteyiz. Furkan, Aybüke, Eren, Mustafa... ve Şahin.

Her birinin vefat haberi yüreğimize kor gibi düştü. En son Marmaris'te ciğerimiz yanarken, mavi göğü kara dumana bürüyen alevli günde yandı yüreğimiz. Gördükleri karşısında "Aman zaten birileri mücadele ediyor. Ben ne yapabilirim ki zaten." demeden üstadın tabiri ile "Can taşıma liyakatini, canların canı uğrunda can vermeyi cana minnet sayacak kadar gözü kara..." bir genç Şahin. Karınca misali ateşe su taşıyan ancak vücudu ateşe yenik düşen kahraman.

Bunun gibi örnekler dizisini yazmakla tüketemeyiz, tükenmesin de. Velhasıl "Eyyvah gençlik ölüyor, gençlik elden gidiyor." diyerek hayıflanmak yerine onların içinde var olan cevheri keşfetmeleri için çabalamalıyız. Neyi dillendirirsek o olur. Biz onlara güvenmeli, yol göstermeli, zaman zaman bize önderlik yapmalarına imkan vermeliyiz. Çünkü onlar Fatih'in, Süleyman'ın torunları, bizlerin evlatları, geleceğin umudu. Gelecek bizim kadar onların elinde.

İyi ki
Varsın
Şahin

